

Aprilen 2/10 - 59

107370

Tysklandspengene

Høyesterettsadvokat Trygve Wyllers 3. artikkel

te
eg
37
ir
ir
r,
e
l-
K-
S,
st
re
et
in
-
re

Forste artikkel stod i Afposten 23/9 morgen, og annen artikkel 30/9 morgen.

Det er ikke til å unngå, at det angrep jeg har rettet mot den foreslåtte avtale også må virke som et angrep på Det norske utenriksdepartement. Dette beklager jeg, både av personlige og saklige grunner. For jeg er klar over at departementet har lagt et betydelig arbeids i en oppgave som er blitt uheldig, bl. a. fordi der fra starten av ble gitt et skjevt opplegg fra fangehold, så prisverdig som Erstatningsrådet ble etablert, statningsrådets initiativ på mange måter ellers utvisomt har vært.

Jeg anser det imidlertid fångt å gruble nærmere over denne for- tid, — det er selve avtalen det nu gjelder. Men på et bestemt punkt må jeg likevel rette en alvorlig bebreidelse mot UD: Det har i de snart fire år som er forløpet siden Erstatningsrådet ble etablert, unnlat å gi offentligheten rimelig orientering og heller ikke søkt støtte i offentligheten i en sak som angikk ikke bare de politiske fanger, men hele den norske hjemmefront. Man har i UD tydelig ønsket å sterilisere ethvert tillopp til offentlighetens skjøn.

Selv har jeg av lojalitet mot utenriksledelsen ikke tatt ordet offentlig, utover at jeg allerede for to år siden slo til lyd i dagspressen for en rasjonalisering av erstatningskravets omfang og begrunnelse, men underhånden har jeg ved flere anledninger ikke latt UD være uvitende om min oppfatning, i den utstrekning jeg har hatt adgang til å kontakte det, når det selv ingen orientering ville gi meg. Jeg nevner dette for å beskytte meg mot den bebreidelse, at jeg er lovlig sent ute.

Men det som er hendt i de siste tre måneder er direkte graverende: Heit fra juni måned av har UD latt flyte ut forblommede uttalelser om, at nu har det mot oppgjør i Bonn, — og den 25. juli sendte det ut et offisielt kommunike om- at nu var der oppnådd enighet om 60 millioner D.-mark. Følgen uteble ikke:

Den samlede norske presse hilste meddelelsen med begeistring, — uten å ane at der bak beløpet lå meget tvilsomme nasjonale og folkerettslige manipulasjoner! Og fangene etablerte øyeblikkelig både en gledesfest og et lite slagsmål uten å spørre etter, hvorledes det stod til med de bakenforliggende nasjonale verdier, som de i sin tid hadde latt seg sperre inn for!

Ja, UD er gått så vidt, at til tross for at «De høye parter» undertegnet avtalen i Oslo allerede den 7. august ventet det i 5 — fem — uker med å la almenheten få vite avtalens ordlyd!

Og imens lot UD sneballen rulle over i Sosialdepartementet, som allerede har etablert seg som fordelingssentral av et beløp, som ennå ikke foreligger, og hvis juridiske og moralske utspring har vært holdt skjult for hele det norske folk!

Så da avtalens tekst lakonisk og uten kommentarer ble publisert den 12. september, da gikk dens virkelige innhold over hodet på hele den norske almenhet! Og den effektive mulighet for å få satt den under debatt før den med Sputnik-fart blir skjøvet frem for Stortinget er blitt minimal.

Den umiddelbare følge av denne fremgangsmåte må da anstendigvis bli, at fangene under enhver omstendighet skal få de penger som er blitt stillet dem i utsikt! Blir avtalen forkastet, — hva jeg inderlig håper, — må derfor et tilsvarende beløp stilles til fangenes disposisjon av den norske stat! Og så får den sørge for å få seg dekket i Bonn på en nasjonal verdig plattform.

Men det skulle heller ikke være så vanskelig, når først beløpets størrelse er på det rene, — hvis da Forbundsrepublikken forstår, at nå gjelder det ikke lenger penger, men dens internasjonale anseelse.

Under disse nye forhandlinger kan man imidlertid selvfølgelig ikke vente at Forbundsrepublikken oppgir sin folkerettslige teori. Det spørsmål må løses i større format. Så man må finne en formulering, hvor ingen av partenes oppfatning i så måte blir prejudisert. Men en slik formulering ligger da også like for hånden.

Den søker sitt tyngdepunkt i den djevelske tortur i Gestapos brutallitet, i den nedverdige samvittighetsløshet hos Sicherheitsdienst (SS), i KZ-leirenes bunnløse barbari og i hele den umåtelige sum av uansett menneskelighet som ligger i begrepet Himmler-torturen!

La meg dog før jeg går videre advare mot, at vi her i landet skaper en inflasjon omkring begrepet «KZ-leirer». Grini var nok i en viss forstand en «Konsentrasjonsleir»: et konsentrert, — og visseilig ikke noe behagelig, — oppholdssted for folk som skulle holdes i forvaring. Men en «K(a)Z(et)-leir» i tysk forstand var den ikke. For det karakteristiske for disse leirer var at politiske fanger ble koblet sammen med og satt under kommando av kriminelle fanger, — og at SS fikk den myndighet, som for noen måneder siden har manifestert seg også for tysk domstol i Jern-Gustavs og Pistol-Schuberts uhyggelige skikkelser. D'herrer var såvisst ikke unntagelsesfenomener! Derom kan jeg avlegge personlig vidnesbyrd etter godt og vel 1200 døgn i deres kollegers hender!

Og sammen skapte disse to makt-sentre i KZ-leirene en slik fangenskapens atmosfære kombinert med systematisk utsultning og legemlig vanrøkt, at det vil være en grov nedvurdering av de norske fangers standard å påstå at vi på Grini eller i andre norske fangeforlegninger ikke var istand til å holde et annet kulturelt nivå.

Men selvfølgelig: På Grini og i de øvrige norske fangeleirer og fengsler var behandlingen av de arresterte også alt annet enn korrekt. Røde Kors og andre kontrollinstanser ble nektet adgang, fangenes kontakt med utenverdenen og deres pårørende ble strangulert. Og i ly av dette lukkede system fikk fangevokterne utløsning for sin brutalitet og for sitt personlige hat til alle arrestanter. Ved siden herav kastet torturen og de vilkårlige henrettelser sin mørke skygge og en permanent beengstende utrygghet innover den daglige tilværelse, mens matrasjonene ble holdt på et heismesig lavmål, som ikke var til-

sagt av matsituasjonen ellers i landet. Så Grinifolket har utvilsomt også en regning å sende inn!

Men når UD igjen skal ta saken opp i Bonn, da bør man begynne med å foreholde de tyske forhandlere, at hver eneste norsk mann eller kvinne, som har vært plassert i en tysk KZ-leir, burde hatt erstatning på basis av reglene i den tyske erstatningslov! Og det uten hensyn til om det gjelder tilfeldige norske arrestanter, eller ordinære norske forbyrtere, — for sådanne forekom også — eller om det gjelder motstandsfolk det være seg fra den sivile eller militære sektor.

For vel har der nok vært folkerettslig adgang til å anvende dødsstraff mot en del av dem i egen-skap av potensielle «partisaner», men selv en partisan har man ikke rett til å gi en så nedverdiggende brutal mishandling, som den som fant sted i de leirer som typer å la Pistol-Schubert og Jern-Gustav forvaltet og hvor det tyske forbyrterpakk behersket maktsystemet!

Jeg tror ikke tyskerne skal ha stort å bemerke hertil! Og har de det, bør det komme frem ikke bare i det norske storting, men i verdenspressen på begge sider av Atlanterhavet!

Og så kan man fortsette med å slå fast at også i de leirer eller fengsler som Gestapo opprettet i Norge var behandlingen av terror-litisk karakter. Man kan også minne om dem, som ble torturert og som ofte i fortvilelse tok sitt liv for å slippe unna! Eller peke på våre stakkars, fredelige og flittige Jøder, om gisseldrapene, om hele det redslens system som kastet en skygge av gru over hele det norske folk både innenfor og utenfor piggråden eller fengselsmurene.

Ja, hvorfor ikke også fortelle dem hva deres landsmann Heinrich Himmler, denne djevel i menneskeskikkelse, fikk istand også her i landet: Vi kan takke ham ikke bare for den terror vi ble utsatt for på det tyske sprog, men også på det norske! Vår kjære landsmann Henry Rinnan var en ekte utstråling av Heinrich Himmlers astral-legeme!

Rinnans forbyrterlige, finansiert av Gestapo og under dennes regi, utvirket at mer enn tusen aktive deltagere i motstandsbevegelsen ble arrestert, at flere hundre av dem ble underkastet den mest grusomme og planmessige tortur, og at henimot 100 gode nordmenn mistet livet! Rinnan selv ble dømt til døden for 19 personlige mord, syv av hans «medarbeidere» fikk dødsstraff, 12 livsvarig straffarbeide og en hel slump av dem langvarige fengselsstraffer. A lese referatene fra domsforhandlingene er som å fordype seg i Dantes

Inferno! Men det var menn av Rinnans type som Heinrich Himmler slapp løs på oss andre i sine KZ-leirer, — det være seg i SS-uniform eller som prominente representanter for storbyenes bunnfall og fengselsklientel.

Alt dette må være mer enn tilstrekkelig til å komme utenom «lydigheitsplikten». For dyper enn den og bak den, — hvis den da overhodet foreligger, — ligger en annen etisk grunnlov, som også er blitt stadfestet i Haagkonvensjonen av 1907: at når det gjelder tilfelle som ikke omfattes av de positivt vedtatte regler for krigføring «står befolkningene og de krigførende under folkerettens beskyttelse, således som denne fremgår — av menneskelighetens lover og den offentlige samvittighets krav».

Med denne bestemmelse i ryggen burde det være lett å få istand en avtale, hvor:

«Den tyske forbundsrepublikk innbetaler til Kongeriket Norge 60 millioner D.-mark til fordel for de norske borgere som under okkupasjonen ble utsatt for Himmler-tortorens krenkelser av menneskelighetens lover og den offentlige samvittighets krav».

Delte er en formulering som begge parter kan tillite uten å gi avkall på sin oppfatning av «lydigheitsplikten». Og på den formulering kan den norske stat også selv avgjøre «til fordel for hvem» beløpet er innbetalt og være bekløst av å fordelle det mellom de moralsk berettigede uten å ta fra den ene for å gi til den annen.

Vil Den tyske forbundsrepublikk ikke anerkjenne dette erstatningsgrunnlag bør også det komme på trykk i verdenspressen! Og så får heller den norske statskasse stå uten dekning! Den tyske okkupasjon kostet oss i sin tid 14—15 milliarder kroner! Men vi reddet dog, — ikke minst takket være Hjemmefronten, — vår nasjonale ærel! Vi vil ikke nu selge den for 5 pst. av hva den har kostet oss i kontanter, — for ikke å tale om hva vi har ofret for den i immaterielle verdier!

Så igjen en liten hilsen til mine fangekamerater: Jeg anser oss ikke forpliktet til å sabotere den foreliggende avtale, hvis den blir påtvinget oss. Vil våre landsmenn ikke hjelpe oss for å redde sin ære, da har vi bare hver for seg å melde oss under fordelingen av det beløp som tilbys oss, men som i virkeligheten ikke tilkommer oss!

Og hva fordelingen angår: Det er en uhorst underkjennelse av vår innsats og av de ofre vi har gjort, å

